

## בבית המשפט העליון בירושלים

רע"א 1958/06

בפני : כבוד השופט א' רובינשטיין

המבקש : שמעון סויסה

נגד

המשיבה : חברת צ'מפיון מוטורס (ישראל) בע"מ

בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי  
בבאר-שבע מיום 6.2.2006 בבר"ע 617/05 שניתנה על-  
ידי כבוד השופט י' אלון

בשם המבקש : עו"ד נדב דלומי

בשם המשיבה : עו"ד אביב כרמי

### פסק-דין

א. המבקש, נכה צה"ל, רכש מאת המשיבה במאי 1999 רכב. איתרע מזלו וברכב נתגלו תקלות, עד כי לימים, באוגוסט 2001, אושרה לו, בעקבות חוות דעת שמאי, החלפתו המוקדמת של הרכב על-ידי משרד הבטחון. במארס 2001 הגיש המבקש נגד המשיבה כתב תביעה לבית המשפט לתביעות קטנות בבאר-שבע על סך 3,100 ש"ח, ועניינו הצורך בשכירת רכב חלופי מ-22.11.01 עד 7.12.01 (כך נכתב בטעות; צריך להיות 2000), בשעה שהרכב היה, כנטען, במוסך לצורך שיפוץ במנוע. המשיבה התגוננה בטענה כי המדובר בתקופה שמעבר לאחריות החברה לרכב, אך חרף זאת שילמו היצרן והנתבעת את עלות התיקון, וכן נטען – בין השאר – כי זמן התיקון של הרכב ארך 9 ימי עבודה ולא התקופה הנקובה. בית המשפט לתביעות קטנות (השופט נצר) הציע לצדדים, והם הסכימו, כי יפסוק על דרך הפשרה, והוא פסק למבקש ביום 13.2.02 סכום של 1,600 ₪.

ב. (1) לא עבר חודש ומחצה, והמבקש הגיש לבית משפט השלום כתב תביעה נגד המשיבה, שכלל ראשים אחדים של ממצאי תקלות לאורך תקופת בעלותו על הרכב, לרבות התקלה במנוע שהיתה נשוא התביעה הקטנה; התביעה באשר לתקלות הועמדה על סך של 31,582 ₪, מהם 20,000 ₪ בעבור השתתפות עצמית, והיתרה בעבור רכב חלופי; יתר ראשי התביעה כללו ירידת ערך הרכב (15,000 ₪), ערך שיורי של תשלום מסים (29,863 ₪) וצער ועגמת נפש (10,000 ₪).

(2) המשיבה עתרה לדחיה על הסף, בטענה כי המדובר באירועים שהיו צריכים להיכלל בתביעה הקודמת, ועל כן חל השתק עילה, אף אם המדובר בפלוגתאות שלא הועלו בחלקן בתביעה הקודמת.

(3) בית משפט השלום (השופט נצר – שאף תיק זה הגיע לשולחנה), קיבל חלקית את הבקשה לדחיה על הסף בהחלטה מיום 17.5.05. בית המשפט סבר כי חל השתק עילה באשר לכל הנושאים הקשורים במצבו המכני של הרכב, שהמבקש יכול היה לתבוע בגינם במועד התביעה הקטנה, ואין מקום להטריד את המשיבה בעניינים אלה שצריכים היו להיתבע בתביעה הקטנה. את עצם הגשתה של התביעה כחודש וחצי לאחר פסק הדין הראשון ראה בית המשפט כניצול לרעה של הליכים. לעומת זאת, לא דחה בית המשפט על הסף את ראשי התביעה שעניינם ירידת ערך, מסים ועגמת נפש כאמור. בית המשפט הטיל על המשיבה הוצאות בסך 1,200 ₪, בלא קשר לתוצאות הדיון בהליך העיקרי.

ג. המבקש ביקש רשות ערעור בבית המשפט המחוזי בבאר-שבע. כעולה מהחלטת בית המשפט (השופט י' אלון) מיום 6.2.06, בה נדחתה הבקשה, היה הנימוק העיקרי כי אין בכוחו של פסק דין בבית משפט לתביעות קטנות ליצור מעשה בית דין או להקים השתק עילה. בית המשפט ציין, כי אין הדעת נותנת שבתום חודש לאחר הפשרה בבית המשפט לתביעות קטנות יוכל המבקש לשוב ולתבוע בגין אותם ליקויים ואותה עילה. לשיטת בית המשפט, אין לגרוס כי אין תחולה למעשה בית דין בבית משפט לתביעות קטנות, שכן עמדה זו תרוקן את הליכי בית המשפט לתביעות קטנות מתוקפם השיפוטי. המבקש חויב בהוצאות בסך 750 ₪.

ד. (1) כנגד זאת הוגשה הבקשה הנוכחית, שהועמדה על השאלה העקרונית, כניסוחו של המבקש, "האם דיון ופסיקה בתביעה קטנה יש בכוחם ליצור השתק עילה ולחסום דיון בתביעה רגילה?". לדעת המבקש, התשובה אינה חיובית, שכן על רקע אופיו של הדיון בבית משפט לתביעות קטנות, יש בשלילת הזכות ליצוג, בחוסר

הפורמליות של ההליך ובהעדר ערעור בזכות, מקום להשתק פלוגתא בלבד, ולא להשתק עילה. נטען כי המבקש נמנע מלתבוע בתביעתו בבית משפט השלום בגין הפלוגתא שהוכרעה בבית המשפט לתביעות קטנות; כי אין חשיבות לעובדה שהתביעה הוגשה בתום זמן קצר; כי בית משפט לתביעות קטנות יכול ליצור השתק פלוגתא, אך לא השתק עילה. זאת – שכן המדובר בתוצאה שיש בה אי-צדק ופגיעה בתקנת הציבור, בנסיבות של צרכן נכה מול תאגיד גדול, בתביעה בעלת אופי צרכני. לענין זה נסמכת הבקשה על פסק דין של בית משפט השלום בירושלים בבש"א (י-ם) 5151/99 שיכון ופיתוח נ' חסין (השופט מילנוב) (פ"מ תש"ס (3) 490), בה נקבע, כי איפיונו של בית משפט לתביעות קטנות אינם יוצרים בהחלטותיו מעשה בית דין. לחלופין עתר המבקש, כי עילות שנולדו לאחר הגשתה של התביעה הקטנה יוכלו להיכלל בתביעתו בבית משפט השלום, לצד אותו חלק שלא נפסל.

(2) נתבקשה תשובה. נטען בה כי הגם שישנו השתק עילה, עולה מהחלטת בית משפט השלום כי לא סבר שפסק דין בתביעות קטנות יוצרים מעשה בית דין בדרך של השתק עילה, שכן הבקשה לסילוק על הסף התקבלה רק בחלקה. ועוד, המבקש יכול היה לפנות לעורך דין בטרם הגיש את התביעה הקטנה; ואף אין לקבל טענת המבקש בענין שיקולי צדק, שכן המבקש נתן הסכמתו לפשרה בבית המשפט לתביעות קטנות.

ה. (1) החלטתי ליתן רשות ערעור, לדון בבקשה כבערעור ולקבלה חלקית. אציין כי עשיתי כן אף שניתן היה לגרוס אחרת ושלא להיעתר לבקשה לרשות ערעור, כיוון שהמדובר בהחלטת ביניים של בית משפט השלום, שניתן יהא לערער עליה לבית המשפט המחוזי בסוף הדיון בתביעה כולה בבית משפט השלום; אך משהגענו עד הלום ובית המשפט המחוזי נדרש לענין לגופו, לא ראיתי לסרב את ההליכים, ובודאי כך נוכח התוצאה אליה הגעתי.

(2) ביסודו של דבר, הליך התביעות הקטנות הוא בעל צביון ייחודי; ראו רע"א 292/93 סרבוז נ' אופק בע"מ, פ"ד מח(3) 177 (השופט ד' לוינ); רע"א 8144/04 בודקר נ' בשקירוב (טרם פורסם) והאסמכתאות דשם; רע"א 3006/05 פריפר טבעי בע"מ נ' ראובני (טרם פורסם); ש' לוינ, פרוצדורה אזרחית, סדרי דין מיוחדים בבתי המשפט, 94-100. לשם כך הגמיש המחוקק עד למירב את סדרי הדין ודיני הראיות בהליך זה (סעיף 62 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), תשמ"ד-1984), וכן הותקנו תקנות דיון מיוחדות (תקנות שיפוט בתביעות קטנות (סדרי דין), תשל"ז-1976). האם באלה יש כדי להפיג את מעשה בית הדין שבפסק דינו של בית המשפט לתביעות קטנות?

(3) אכן, להליך זה מאפיינים משלו, שאל נכון מנה אותם השופט מילנוב בהחלטתו בב"ש 7151/99 שיכון ופיתוח נ' חסון הנזכר, ובנוסף לסדרי הדין ולראיות מתייחד הוא באיסור הייצוג, ובערעור שהוא ברשות בלבד (שס, עמ' 510-514). בין היתר, מזכיר השופט מילנוב את דברי פרופ' נ' זלצמן (מעשה בית דין, 1991, 176, ה"ש 24), כי בשל השוני בסדרי הדין, ספק אם יכול בעל דין "למצות את ההתדיינות לגופה בפלוגתא נשוא טענת ההשתק, המועלית נגדו בהתדיינות אחרת"; לענין זה הפנתה לדברי הנשיא אגרנט בע"א 202/70 אליהו נ' יחזקאלי, פ"ד כה(2) 425, 435, כי קיימת אסכולה נכבדה המסתייגת מהשתק עילה מכוח פסק דין של בית משפט לתביעות קטנות, בגלל שיקולי צדק והגינות, ובהם שאלת הפרוצדורה, שאינה מאפשרת ליכון יסודי. ואולם, מנגד נקשה, האם לא בחר לו המבקש-המערער בפנותו להליך התביעה הקטנה בראשונה, דרך מסויימת, ואינו יכול ל"כרכר" בין הערכאות, כלשונו של בית דין רבני באחד התיקים בענין דילוג בין בית המשפט לענייני משפחה לבין בתי הדין הרבניים (שוחטמן, סדר הדין לאור מקורות המשפט העברי, תקנות הדיון ופסיקת בתי הדין הרבניים, 180-181; בע"מ 22/05 פלוני נ' פלונית (לא פורסם)).

(4) בדברי הסבר להצעת חוק שיפוט לתביעות קטנות תשל"ה-1975 (הצעות חוק תשל"ה, 208), נאמר מפורשות כי מי שהגיש תביעה לבית המשפט לתביעות קטנות (הגם שיכול היה להגישה גם לבית משפט השלום) "לא יוכל להגיש תביעה נוספת בשל אותה עילה על עודף אותה תביעה העולה על הסכום שבית משפט זה מוסמך לדון בו, או להגיש תביעה נפרדת לכל סעד אחר. אם בחר התובע להתדיין בבית משפט לתביעות קטנות, הרי ויתר בכך על כל התדיינות נוספת בשל אותה תביעה". פרשנות שלי לדברים אלה שונה, בכל הכבוד, מזו של השופט מילנוב. סבורני כי מציעי החוק העמידו לשיטתם בפני אדם מן הישוב ברירה; ירצה, יתבע בדרך הלא פורמלית, המהירה והזולה של התביעה הקטנה, כמובן בתוך "גג" כספי; ירצה יגיש את תביעתו במלוא הדרה הפרוצדורלי, על כל הכרוך בכך. ואולם, הוא לא יוכל לתפוס את המקל בשני קצותיו, לאחוז בזה וגם מזה לא להניח ידו. פרשנות זו נכונה לא רק בדיעבד, אלא גם בגדרי המדיניות השיפוטית הראויה במבט צופה פני עתיד, כדי שלא להכביר הליכים במדינה עתירת התדיינות.

(5) השכל הישר אינו מקבל, שעניין שכבר נדון והוכרע בבית משפט או שיכול היה להיות נדון בהליך מסוים, יהא בחינת "תכנית כבקשתך", וניתן יהא לשוב ולדון בו כמו לא אירע דבר. לדוקטרינה של מעשה בית דין הנמקה עיונית ידועה, הכרוכה בסופיות הדיון הן בהיבט של מערכת המשפט בכלל והן באי הטרדתו של בעל הדין שכנגד, בחריג של עשיית צדק (ראו דברי השופט – כתארו אז – אור בע"א 5610/93

זלסקי נ' הועדה המקומית לתכנון ולבניה ראשון לציון פ"ד נא(1) 97,68. עשיית צדק הוא עיקרון החופה של מערכת המשפט כולה והוא – כך האידיאל – תאמו של המשפט: "צדק ומשפט מכוון כסאך..." (תהלים פ"ט, 15) הוא מסד למלכותו של בורא עולם; "עשיתי משפט וצדק" (תהלים קי"ט, 121).

(6) אנו ענייננו בהיבט מסוים ורחב של תורת מעשה בית הדין, היא תורת ההשתק, יסוד מוסד במשפט המקובל הקלאסי (ראו דברי הנשיא אגרנט בע"א 246/66 קלוזנר נ' שמעוני פ"ד כב(2) 561, בעמ' 583 – 585, שם תימצת את תורת השתק העילה, שעניינה מניעת ההיזקקות לתביעה נוספת בין הצדדים אם זו מבוססת על עילה זהה; ואת תורת השתק הפלוגתא, שעניינה מניעת האפשרות לחזור בין הצדדים למחלוקת עובדתית שהוכרעה).

(7) אכן, בית המשפט המחוזי בירושלים (בהרכב הנשיא זיילר והשופטות נאור וארד) בע"א (י-ם) 138/91 שיכון ופיתוח נ' זלכה (לא פורסם), ציין כי משמעות תקנות 44 ו-45 לתקנות סדר הדין האזרחי תשמ"ד-1984 שעניינן ויתור על חלק מתובענה היא פיצול סעדים, קרי, כי "על התובע לרכז את כל הטרוניות הנובעות ממעשה אחד שיש לו נגד הנתבע, בהליך הראשון שהוא מגיש נגדו", וזהו מבחן העילה בתמציתו. אמנם הוסיף בית המשפט, כי "יבלת כואבת" כלשונו שאינה סובלת דיחוי אולי ראוי שלא תיצור השתק עילה, אך מכל מקום כלל היסוד הוא כי "משידעו המשיבים על קיום ליקויים בעת הגשת התביעה הראשונה, ולא כללו אותם באותה תביעה, מהווה פסק הדין בתביעה הראשונה (התביעה הקטנה – א"ר) השתק עילה, והריהו מעשה בית דין". וברע"א בענין זה עצמו (רע"א 4919/91 זלכה נ' שיכון ופיתוח (לא פורסם)) ציין הנשיא שמגר "לענין פיצול הסעד אין נפקא מינה אם התובענה הראשונה הוגשה בבית משפט לתביעות קטנות או בהליך משפטי רגיל, בפני בית משפט שלום". השופט מילנוב, בפרשת שיכון ופיתוח נ' חסון סבר כי יש דרך למנוע קיפוח תובעים לא רק כמקרה של "יבלת כואבת", הגם שמנה עמ' (523) פסיקה רחבה של בתי משפט השלום והמחוזי שבה נקבע כי בית משפט לתביעות קטנות יוצר מעשה בית דין. הוא עצמו סבר, כי משיקולי צדק (ראו מ"מ הנשיא – כתארו אז – זוסמן בע"א 718/75 עמרם נ' סקורניק פ"ד לא(1) 29, 35 ואסמכתאות נוספות), יש מקום לקבוע כי פסק דין בתביעה קטנה אינו יוצר מעשה בית דין בגין השתק עילה אלא רק בגין השתק פלוגתא. לשיטתו (עמ' 528) גוף שיפוטי כבית משפט לתביעות קטנות, שאינו מנהל פרוטוקול מלא ואינו פועל לפי כללי פרוצדורה קבועים, ואין בו זכות ייצוג וזכות ערעור – אינו יוצר השתק עילה.

(8) המבקש נדרש גם להחלטת השופט אמיר בת"א (כ"ס) 4246/99 אלדורדו נ' דוהרליך (לא פורסם), שם סבר, כי בבית משפט לתביעות קטנות, בשל המגבלות שבו, אין אף השתק פלוגתא, בשל סדרי דין בדיני ראיות שונים והעדר ייצוג. עם זאת בצדק מצביעה המשיבה על אפשרות של סייג לגישה זו, אף לשיטת השופט אמיר, החל "אם בעל הדין שנגדו נטענת טענת ההשתק הוא זה שבחר ללכת לבית משפט לתביעות קטנות לתבוע שם בתביעה הקודמת", קרי, "הסכמה מדעת להגבלת הזכויות". השופטת פינצ'וק-אלט בת"א (ת"א) 58548/98 סברה כי דיון בבית משפט לתביעות קטנות יוצר רק השתק פלוגתא.

(9) במישור הנורמטיבי, ככל שהמדובר בהשתק פלוגתא, לדעתי במתח ובאיזון שבין המציאות המשפטית שבה כבר הוכרע הדין בפלוגתא בה מדובר, לבין השוני שבדרכי תפקודו של בית המשפט לתביעות קטנות לעומת בית משפט השלום ה"רגיל" – מכריעה הכף הראשונה. דבר זה נובע ממדיניות שיפוטית ראויה ומן השכל הישר. לא יתכן שהחלטת בית משפט מקצועי, שהוא חלק ממערכת בתי המשפט של המדינה, שהתובע הגיש תביעה בו בעיניים פקוחות, ובית המשפט שמע את הצדדים, עיין בחומר שלפניו, שקל והכריע את הדין, תהא כלא היתה – וניתן יהא לפתוח מחדש את הספר כאילו עולם כמנהגו הקודם נוהג. צדק אינו רק צדקו של צד אחד, אלא של כולי עלמא. הדבר אולי מורכב יותר במידה מסוימת כשהמדובר בהשתק עילה, שכן ניתן לטעון על פי ניסיון החיים, כי יהיו מקרים חריגים של "יבלת כואבת" (כהגדרתו של בית המשפט המחוזי בירושלים), או של תובע בתביעות קטנות שאינו בקי ושהגיש תביעה חלקית מתוך אי ידיעה; אך יש לפרש בכגון אלה פירוש גמיש את השתק העילה, קרי, אם נהיר לבית המשפט בתביעה החדשה (שלאחר התביעה הקטנה) כי המדובר במי שמיהר בתביעתו הקטנה לטפל בנושא מתוחם, או שברור כי לא תבע בבית המשפט לתביעות קטנות באורח חלקי מחוסר ידיעה – במקרה כזה, חריג כאמור, אולי לא ימהר בית המשפט לסלק את התביעה החדשה על הסף. אך ככלל יחול גם העיקרון של השתק עילה, מאותה סיבה של יעילות המערכת השיפוטית והצדק כלפי הנתבע (ראו לעניין השתק עילה ע"א 303/79 אבני נ' גליקסמן, פ"ד לה (1) 92 (השופט בייסקי); ע"א 9/75 אל-עוקבי נ' מנהל מקרקעי ישראל פ"ד כט (2) 477, 481 (השופט עציוני) (צוטט על-ידי השופט בכ"ע א"א אריה חברה לביטוח נ' סקום (ישראל) פ"ד לט (4) 141, 146: "אין צורך שתהיה חפיפה מוחלטת בין העניינים הנדונים בשתי התביעות, כל עוד השאלה המהותית בשתייהן זהה, על מנת שתיקבע זהות העילות"; ראו גם ת"א (י-ם) 64/94 אדלר נ' אגד (סגן הנשיא חשין); כן ראו גורן, סוגיות בסדר דין אזרחי, מה' 8 (106-108); בודאי לא כל שכן כך, שעה שיוזם ההליך בשתי התביעות הוא אחד. בית המשפט לתביעות קטנות הוא בית משפט ששופטיו הם שופטי בית משפט השלום (וכך

הודגם אף פרסונלית בנידון דידן עצמו), ולכן אפיונם המרכזי הוא כשל כל בית משפט המכריע בסכסוכים. ועם זאת, ההבדל המסוים, הנובע בכל זאת מקיומם של סדרי דין שונים ודיני ראיות גמישים, יכול לבוא לידי ביטוי בגמישות-מה גם בענין השתק עילה (לא, לדידי, השתק פלוגתא) כדי לאפשר עשיית צדק במקרים המתאימים.

(10) כיצד ניישם דברים אלה בתיק דנא? לדעתי אין כל מקום לאפשר למבקש לתבוע בנושאי שכירות הרכב, ככל שאלה קדמו לתביעה הקטנה שהגיש. אמנם, אם לשפוט על פי נוסחו של כתב התביעה הקטנה אין המדובר בתובע שהוא עצמו "מידועי דת ודין", אך הוא ידע לאחר זמן קצר להגיש תביעה מסודרת באמצעות עורכי דין, ולדידי - כפי שציינו בתי המשפט הקודמים - יש משמעות למועד ההגשה, ואם כן יכול היה להיוועץ כדבעי גם מלכתחילה. זאת ועוד אחרת, התביעה כפי שנוסחה נדרשת מפורשות גם לתקלה נשוא התביעה הקטנה שטופלה במוסך בנובמבר 2000, וגם אם אינה כוללת את מה ששולם בעד שכירות הרכב בתביעה הקטנה בפסק הדין על דרך הפשרה (מה שלא היה נהיר לי כדבעי מעיון במסמכים), היה צורך, מטעמי הגינות ותום לב, להזכירה בכתב התביעה בבית משפט השלום; דבר זה לא נעשה. איני רואה איפוא ביסודו של דבר מקום להתערבות בפסיקתו של בית המשפט המחוזי ככל שהמדובר באירועים שקרו לפני הגשתה של התביעה הקטנה. ואולם, ככל שהמדובר בתקלות נטענות שקרו אחרי הגשת התביעה הקטנה החלטתי לקבל חלקית את הערעור. זאת מתוך הנחה לטובת המבקש-המערער בהקשר זה באשר לחוסר ידע, אף שלכאורה יכול היה לבקש לתקן את התביעה בגדרי ההליך בטרם נשמע התיק בבית המשפט לתביעות קטנות, ולבית המשפט סמכות לכך (ראו תקנה 9 לתקנות שיפוט בתביעות קטנות (סדרי דין) תשל"ז-1976). איני זוקף לחובת המבקש-המערער שלא עשה כן, ואני מתיר לו לתבוע נזקי תקלות שנגרמו כנטען לאחר הגשת התביעה הקטנה ביום 21.3.01; אין בכך הטרה של ממש כלפי הצד שכנגד, שהרי ממילא מתנהל הליך בעקבות החלטתו של בית משפט השלום. ראו גם זוסמן, סדרי הדין האזרחי (מה' 7 בעריכת ש' לוי, סעיף 132 עמ' 167 – 168). בכך בלבד תתוקן איפוא החלטתו של בית משפט השלום, קרי, שהמבקש-המערער רשאי לתבוע גם על תקלות נטענות שקרו לאחר הגשת התביעה הקטנה ב- 21.3.01, וכמובן איני מביע כל דעה לגופן של טענות.

1. בנסיבות איני עושה צו להוצאות בערכאה זו, וכן יתבטלו ההוצאות שנקבעו בבית המשפט המחוזי, אך לא אלה שנקבעו בבית משפט השלום.

ניתן היום, כ"ח בתשרי תשס"ז (20.10.06).

העותק כפוף לשינויי עריכה וניסוח. 06019580\_T04.doc הג  
מרכז מידע, טל' 02-6593666 ; אתר אינטרנט, [www.court.gov.il](http://www.court.gov.il)